

rentis voluntatis operationem, tamen ratio diversitatis in ipso usu manat ex gratia, non media prædeterminatione, quæ indifferentiam in operando auferat, sed media vocatione congrua, quæ gratis datur, et ex divina electione omnino voluntaria manat.

6. *Notanda Damasceni doctrina.* — Circa tertium testimonium, notanda est Damasceni doctrina, lib. 2 de Fide, cap. 26, discrimen esse inter electionem et actionem liberam, quod electio semper est in nostra potestate, et ideo semper est libera; actio vero non semper est in nostra potestate, sed interdum deficit, vel ex impotentia nostra, vel ex ordine divinæ providentiæ. Et ratio esse videtur, quia electio est per se, ac proxime, ac formaliter libera, et ideo non privatur suo intrinseco et connaturali modo, quo fieri postulat; actio vero est libera per denominationem ab electionis imperio, quod est illi extrinsecum, et ideo extrinsecus etiam potest impediri. Et ideo ad conservandam libertatem necessarium est et sufficit quod in electione seu volitione usus libertatis servetur, etiamsi executio impediatur, vel non sit in hominis potestate; tunc enim voluntas pro facto reputabitur, et defectus executionis homini non imputabitur. Hoc supposito, dico verba Jeremiæ intelligi posse de executione et actione, et sic in eis commendatur gratia subsequens ad nostram electionem, seu propositum. Quamvis enim homo, cum priori gratia, optima eligat et proponat, indiget divina gubernatione et directione, ut illa exequatur, vel quia longe major in executione invenitur difficultas, vel quia non est in potestate hominis omnia impedimenta præcavere, etc.

7. Hac ergo ratione merito dicitur: *Non est in homine via ejus, qui licet illam ingredi et ambulare proponat, oportet ut Deus det vires ad ambulandum, et dirigat gressus ejus.* Cui consonat illud Proverb. 2: *A Domino diriguntur gressus viri, quis autem hominum potest intelligere viam suam?* Et ideo dixit Paulus Deum non solum dare velle, sed etiam perficere, pro voluntate, vel hominis proponentis cum gratia, vel Dei ad utrumque gratiam conferentis. Unde etiam dixit Hieronymus, dial. 3 contra Pelagian. : *In Domini potestate est, ut id quod capimus, quodque laborare admittimus, illius ope et auxilio adimplere valeamus.* Et sic etiam multi exponunt illud Proverb. 16: *Homini est præparare animam, et Domini gubernare linguam;* nam licet se præparet et proponat homo loqui, si in ipso usu Deus non dirigat

mentem et gubernet linguam, facile labitur. Simili modo in eodem Proverb. dicitur: *Cor hominis disponit viam suam, sed a Domino gressus ejus diriguntur;* sicut strenuus dux optime disponit exercitum, et nihilominus successus victoriæ ex divina providentia et adjutorio maxime pendet, quia non potest industria humana omnia providere quæ possunt victoriam juvare vel impedire; juxta hunc ergo sensum, nihil hæc testimonia pertinent ad præparationem voluntatis in actione, vel in volitione libera, quia respectu talis gratiæ jam hæc electio vel præparatio supponitur facta per aliam gratiam prævenientem et adjuvantem, et hæc ulterior gratia subsequens, quatenus ad novum actum seu voluntatis usum et executionem datur, etiam confertur per gratias excitantes, aut internas, dirigendo mentem et confortando voluntatem, influendo illi suavitatem, vel quid simile; quatenus vero ad actiones et facultates executivas exteriores spectat, datur aufere impedimenta, vel adjutoria etiam corporalia executioni accommodata tribuendo.

8. Aliter vero possunt verba Jeremiæ intelligi de via hominis, etiam quoad ipsam electionem liberam, seu quoad interiorum consensum, seu propositum nostræ voluntatis. Et sic dicitur non esse in hominis potestate via ejus, quia non est in illius potestate habere vocationem et excitationem, sed divini hoc est muneris, quem sensum ibi Hieronymus amplexus est. Sunt tamen duo notanda. Unum est, quod, licet prima excitatio non sit in hominis potestate, tamen habere secundam et tertiam, et omnes alias necessarias ut ambulet et dirigantur gressus ejus, est aliquo modo in ejus potestate, quia si bene utatur prioribus, posteriores accipiet. Aliud est, quod, licet præparatio cogitationis vel congruæ vocationis ex sola Dei misericordia sit, nihilominus ex culpa hominis est quod vocatio illius congrua non sit. Et utrumque significat Augustinus, lib. 2 de Peccator. merit., cap. 17, cum dixit: *Gratia Dei est quæ adjuvat hominum voluntates, quæ ut non juventur, in ipsis illud causa est, non in Deo.* Quod ex ipso loco Jeremiæ colligitur, quia in eo statim subjicit: *Veruntamen corripe me in judicio, etc.* Igitur, juxta Augustinum, licet non sit in homine via ejus quantum ad excitationem, est quantum ad determinationem et cooperationem, et ita quando Deus actu non juvat et dirigit viam ejus, ab hominis libertate et culpa provenit, et ideo necesse est ut oret: *Corripe me, Domine in judicio, etc.*

CAPUT XXXII.

AN DEUS FACIAT UT VELIMUS ET FACIAMUS, PER PHYSICAM PRÆDETERMINATIONEM, AUT EFFICIENTIAM.

1. *Respondetur ad loca in quibus dicitur Deus facere ut velimus et faciamus.* — Sextus arguendi locus maxime sumi solet ex illis testimoniis, in quibus dicitur Deus facere ut velimus et faciamus; et ad eadem reducuntur illa, in quibus dicitur Deus trahere homines, neque aliter posse ad eum venire. Sic inducuntur verba Ezechiel. 11 et 36: *Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri, et faciam ut in præceptis meis ambuletis;* quibus consonant illa verba Rom. 8: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei.* Item adducuntur verba Isai. 50: *Dominus meus aperuit mihi aurem, non contradico, quasi aperire aurem sit cor ad consentiendum determinare.* Item illa Joann. 6: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum;* quibus consonat illud Canticor. 4: *Trahere me post te.* Ex quibus sic argumentatur: Si Deus expectat determinationem nostram ut nobiscum operetur, nos potius illum trahimus ut nostram conversionem operetur, quam ipse nos trahat ut illum sequamur. Et similiter potius nos facimus ut ipse faciat, quam e converso. Alii sic urgent, quia verba Scripturæ sunt in omni proprietate intelligenda; sed verbum *facere* significat physicam efficientiam, nam moralis metaphorica est; ergo cum Deus dicitur facere ut faciamus, vel ut velimus, intelligendum est physice id facere; ergo facit prædeterminando voluntatem, nam sola prædeterminatio physica facit per propriam efficientiam ut voluntas faciat.

2. Respondetur, ex dictis testimoniis et similibus, solum probari necessitatem divinæ gratiæ et efficaciam ejus, modum autem efficiendi per physicam prædeterminationem nullo modo posse ex illis locis colligi, quod breviter ostendo. Primo enim non est necesse ut promissio illa per Ezechiel. : *Dabo vobis cor novum et spiritum novum,* intelligatur stricte de sola gratia efficaci, nedum de sola prædeterminante, sed in universum de abundantia gratiæ, quæ in lege nova danda erat, quæ includit non solum auxilia efficacia, sed etiam sufficientia et copiosa, quæ abundantius hoc tempore omnibus offeruntur, vel per internas inspirationes, ut indicant illa verba: *Ponam spiritum meum in medio vestri;* vel per sacra-

menta, ut indicant illa verba: *Effundam super vos aquam mundam,* ut egregie expendit et interpretatur Augustinus, lib. 3 de Doctrin. Christian., cap. 34, et lib. 18 contra Faustum, cap. 4. Quia vero in illis verbis non solum promittitur spiritus, seu virtus gratiæ, sed etiam effectus et fructus ejus, qui in observatione mandatorum Dei consistit, ideo verum etiam est ibi maxime promitti gratiam efficacem, quæ homines ad Deum cum effectu convertat, et ita corda eorum renovet.

3. Duplex autem distingui potest cordis renovatio, habitualis scilicet et actualis. Prior fit per infusionem habituum gratiæ, quam solus Deus facit in nobis sine nobis proxime concurrentibus, quia illa infusio in se ac formaliter non est nobis libera. Quia vero illa renovatio non fit in homine adulto, nisi prævia dispositione ejus libera, ideo aliter intelligitur Deus dare cor novum, per actus fidei et dilectionis cor hominis ad se convertendo. Hæc autem facit ita illius mentem congrue vocando et excitando, ut infallibiliter illius consensum inducat. Et eodem modo aufert cor lapideum, ita movendo ejus voluntatem per piæ affectiones, ut propter durtiæ non resistat. Quia vero hæc novitas non fit in homine sine illius libera determinatione, ideo, non obstante dicta promissione ex parte Dei, et ab ipsis hominibus per eundem Prophetam postulat: *Projicite a vobis prævaricationes vestras, et facite vobis cor novum et spiritum novum.* Ergo ex priori promissione non colligitur prædeterminatio, quam solus Deus in voluntate hominis faciat, sed ad summum congrua excitatio et vocatio, quæ omnino liberam relinquit hominis determinationem, ratione cujus ab ipso postuletur *ut faciat sibi cor novum, et ut avertat se ab injustitia sua,* ut ibidem dicitur. Nam quia hoc non fit prædeterminatione, sed morali inductione, ibidem additur: *Cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, et fecerit judicium et justitiam, ipse animam suam vivificabit.* Et ad hunc fere modum expendit hæc loca D. Augustinus, libr. de Grat. et liber. arbitr., cap. 14 et 15, et in aliis sæpe dicit Deum facere ut velimus, per vocationem, quam propterea *effectricem bonæ voluntatis* appellat, ut videre licet in quæstione secunda ad Simplician., et in aliis locis statim citandis.

4. *Erigere, seu aperire aurem Christi, fuit ostendere voluntatem Patris.* — Ad verba Isaïæ, dicimus vel nihil probare, vel contrarium suadere. Nam illa verba ad litteram intelliguntur

de Christo, qui a Propheta introducit dicens de se: *Dominus erigit mane, mane erigit mihi aurem, ut audiam quasi magistrum; Dominus meus aperuit mihi aurem*, etc. Erigere autem, seu aperire aurem Christi, fuit ostendere illi voluntatem Patris de redimendo genere humano, et ideo *mane*, quia statim in principio suæ conceptionis manifestata illi est; cui statim ipse obedivit, acceptando illam, et hoc est quod ait: *Ego autem non contradico*, et ideo subjungit: *Corpus meum dedi percutientibus*, etc. In illo ergo loco solum docetur summa Christi obedientia, quam ex amore præstitit, non ex prædeterminatione, neque in verbis illis ullum ejus indicium invenitur. Possumus autem pie verba illa per amplificationem vel similitudinem ad omnes Sanctos extendere, et nec isto modo quidquam probant, sed oppositum suadent. Nam dicitur Deus aperire aurem alicujus per illuminationes et inspirationes, quas Augustinus vocat doctrinam altam et secretam, quam Spiritus Sanctus interior docet in schola a sensibus remota. In omnibus ergo illis verbis prioribus, neque umbra prædeterminationis physici cogitari potest, nam per illam, si daretur, non audiretur Deus quasi magister, sed quasi motori physico cederetur; significatur ergo in illis verbis divina vocatio. Et cum illa congrua est, illud sequitur quod adjungitur: *Ego autem non contradico*, in quo etiam propria determinatio hominis vocati, quæ immediate subsequitur vocationem sine alia prædeterminatione, quæ a vocante fiat, significatur. Et ad eundem modum interpretandum est verbum *agitur*, in testimonio Pauli, Rom. 8, de quo et de verbis Augustini in fine capituli aliquid commodius addam.

5. Ad verba Joannis, certum est ibi esse sermonem de tractione morali; nam hæc tractio duplex esse potest, juxta doctrinam superius datam: una sufficiens, altera efficax, et de utraque potest ille locus intelligi. Primo quidem de sufficiente, nam Christus dicit: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*. Ergo e converso qui potest venire jam trahitur; sed qui sufficienter vocatur potest venire; ergo trahitur; ergo illa verba de tractione etiam sufficiente verificanda sunt. Certum est autem tractionem hanc sufficientem, non esse nisi moralem; non enim distinguitur a gratia excitante, seu vocatione sufficiente, per quam Deus voluntatem hominis invitat et allicit, ac proinde quantum est in se trahit illam. Ex his ergo verbis in hoc sensu intellectis, nihil aliud concluditur, nisi gratiam præve-

nientem et moraliter excitantem esse necessariam ad consensum liberum, per quem homo venit ad Christum. Et ita Augustinus, lib. 1 contra duas Epistolas Pelagian., cap. 3, ex his verbis probat, per gratiam nobis dari, non solum venire, sed etiam posse venire ad Christum; et in cap. 19, probat ex eisdem verbis non solum adjuvantem, sed etiam excitantem gratiam nobis dari gratis.

6. Secundo, intelligitur ille locus de tractione efficaci quæ infallibiliter habet effectum, et hunc sensum frequentius probat Augustinus, tum ibi tract. 26, tum in lib. de Prædestinat. Sanctor., cap. 8 et 16, et de Grat. et liber. arbitr., cap. 5; et est satis consentaneus contextui, et verbis Christi. Protulit enim illa verba Dominus adversus Judæos, qui non credentes contra ipsum murmurabant, eosque dicit non fuisse tractos a Patre; at illi sufficienter erant per Christi prædicationem vocati et excitati; ergo jam sufficienter traherentur, et tamen Christus ait non fuisse tractos a Patre; ergo loquitur de tractione efficaci. Item verbum ipsum *trahendi* non potestatem veniendi, sed effectum significat. Unde statim de illo qui trahitur subdit Christus: *Et ego resuscitabo eum in novissimo die*; ergo qui trahitur credit, non enim suscitabitur ad vitam, nisi qui crediderit; ergo tractio talis est, ut hominem faciat credentem; est ergo efficax. Et fere omnia verba, quæ consequenter ibi Christus dixit, hunc sensum confirmant usque ad illa: *Sunt quidem ex vobis qui non credunt: propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo*, ubi pro verbo, *traxerit eum*, ponit illud, *fuerit ei datum*. Unde sicut de omnibus qui non credunt, verum est illis non esse datum credere, ita etiam verum est ipsos non esse tractos a Patre, etiamsi multi sint sufficienter vocati. Cum ergo Christus ait: *Nemo potest venire*, intelligitur de potestate quæ effectum veniendi habeat, seu, quod perinde est, de impotentia composita, id est, fieri non potest ut aliquis veniat, qui non sit tractus. In hoc ergo sensu ait neminem posse actu venire, nisi efficaciter a Patre trahatur.

7. Hoc ergo sensu posito, Manichæi olim, et nunc etiam Calvinistæ, colligunt tractionem Patris necessitatem inferre voluntati, et auferre libertatem hominis in actu veniendi ad Christum. Isti vero Catholici Doctores, cum quibus disputamus, ex eodem verbo colligunt prædeterminationem physicam, quam negare non possunt esse necessitatem quamdam, sed

dicit esse in sensu composito, et negant tollere libertatem, etiamsi necessitas illa ex suppositione antecedente simpliciter, et ex intrinseca efficientia ipsius tractionis oriatur, et in hoc ultimo ab hæreticis distant. Verumtamen Patres, respondendo hæreticis, plane ostendunt tractionem illam, nullam vim aut necessitatem antecedentem inferre voluntati. Quod maxime necessarium nobis est, cum supra ostenderimus non posse talem necessitatem non esse libertati contrariam.

8. Dicimus ergo imprimis cum Patribus, illam tractionem, ut est a gratia præveniente, esse moralem per internam illustrationem, affectionem, et similes excitantes motiones. Ita exponit expresse Augustinus, tract. 26 in Joan., et variis exemplis declarat, quæ vulgaria sunt. Item Cyrillus, lib. 4 in Joannem, cap. 5, sic inquit: *Gratia Dei cognitionem sui haberi ostendit, cum dicat neminem ad se venire posse, qui Patris monitionibus non trahatur*; ubi vox *monitionibus* ponderanda est, nam aperte significat moralem causalitatem, et excludit aliam physicam tractionem, seu determinationem mediam inter præviam motionem et actum veniendi. Et ut significet in potestate hominis esse trahi, si velit, subjungit: *Ita eis persuadet penitentia et lacrymis veniam de his, quæ fecerunt et dixerunt, a Deo patre postulare, ut per fidem in seipsum consilio Patris alque auxilio, meliorem itinere facto, ad salutem revocentur*. Item Chrysostomus, homil. 45 in Joan.: *Quomodo trahat* (inquit), *hoc Propheta prædixerat, quod erunt omnes docibiles Dei*. Latus vero quam cæteri id exposuit Prosper, contra Collator., cap. 14, ubi varios modos trahendi ponit, qui omnes ad excitantem gratiam pertinent, nulla prædeterminationis facta mentione. Trahit (inquit) contemplatio, trahit rerum gestarum cognitio, trahit timor, trahit desiderium, trahit delectatio, etc.

9. Verbum trahendi ut exponat Bernardus. — Denique Bernardus, in lib. de Grat. et liber. arbitr., eodem modo verbum *trahendi* exponit, vocatque illum spiritualem tractionem, et adducit, inter alia, verba sponsæ in argumento citata: *Trahe me post te*, et illa exponit per verba: *In odorem unguentorum tuorum curremus*, et deinde id exponit a simili variis modis quibus per tentationes trahimur ad consensum peccati. Est etiam usus illius verbi frequens in Scriptura in illa significatione, ita enim accipitur Jerem. 31: *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans*, utique beneficiis alliciens, flagellis te admo-

nens, ut omnes exponunt; et Osee 11: *In funiculis Adam traham eos*, id est beneficiis et amore, quibus trahi solent homines. Sic etiam Joan. 11, dixit Christus: *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*, ut late Leo Papa declarat, serm. 28 de Passione Domini, et Apocal. 12 dicitur de Dracone: *Traxit secum tertiam partem stellarum*, utique exemplo suo et suasionem. Quod autem trahere significat physice prædeterminare, aut quod Deus isto modo trahat, nullo modo potest ex Scriptura ostendi. Ergo omnino præferenda est dicta expositio; trahit enim Pater homines ad Filium, vocando illos, et illuminando, ac suavitatem infundendo, et tunc efficaciter illos trahit, quando hæc omnia confert, prout prævidet unicuique congruere, ut Augustinus sæpissime docet, et infra videbimus.

10. Ad primam vero instantiam, quia, si post vocationem nostra determinatio expectatur ut trahamur, potius nos trahimus Deum, respondetur negando sequelam; primo, quia, ut det nobis vocationem congruam, nullo modo trahimus Deum; nam ejus vocatio omnia nostra opera antecedit. Nec refert quod libera nostra determinatio sub conditione præcognoscatur, quia illa præscientia talis determinationis sub conditione futuræ non allicit Deum, nec movet, ut det nobis cognitionem, sed potius dat nobis Deus vocationem, ut illam determinationem habeamus, quod facit ex sola misericordia, quam aliis non præstat, licet similem præscientiam conditionatam de illis habeat, ut in Tyrii et Sidoniis manifestum est. Denique, neque cooperatio nostra ad determinationem liberam proprie dici potest trahere Deum ad cooperandum auxilio simultaneo ad eandem determinationem. Quia neque in nostra cooperatione præcise spectata aliqua ratio meriti inveniri potest, maxime respectu cooperationis Dei quam essentialiter includit; neque etiam talis cooperatio potest ex parte Dei esse ratio motiva concurrendi, quasi invitando illum, et trahendo ad auxilium, cum talis cooperatio sine ipso auxilio esse, aut intelligi non possit. Deus ergo ipse ex æternitate, sola sua libera voluntate gratuita, omnino præparavit illud auxilium simultaneum, quasi sub ea conditione, si homo ex parte sua suum etiam adhiberet concursus. Et ideo in tempore non influit quidem Deus illo auxilio sine libero arbitrio, et hoc influente, etiam Deus omnino simul concurrat, non tractus ab homine, sed præcise non sine homine ut pura conditione,